

קדושים, המדור - הגיגים, ד"ר חזות גבריאל

מבט חייזרי

מהו הפסוק הבסיסי ביותר בתורה? כולנו מכירים את התשובה מתוך הספרא: "ואהבת לרעך כמוך", רבי עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה", (קדושים, פרשה ב, פרק ד). תשובה פחות מוכרת הינה של בן עזאי (שם): "בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול מזה".

ממבט חייזרי, אפריורי, ונטול עמדות והנחות מוקדמות, חז"ל תרו אחר הפסוק האולטימטיבי המקפל במשמעויותיו הגלויות והנסתרות את האינטראקציות בין: אלוקים, תורה, טבע ואדם. בניסוחים אלו הצעתי פרשנות למלים: הפסוק הבסיסי ביותר בתורה. התורה אינה חוכמה בלבד, שכן היא מעבר לכל חוכמה. התורה עוסקת בתיאוריה ובמעשה בקשר שבין האדם לבורא, לזולתו, לעצמו ולסביבתו. העוסק בה בנאמנות יזכה לבנות את עולמותיו. אין מדובר על בניית עולם רגשי וחוויתי בלבד אלא הרבה מעבר לכך. עולם ההלכה שבא לידי ביטוי בעיקר בתורה שבע"פ, הוא רק פאזה אחת אפשרית מאין סוף העולמות הפוטנציאליים.

אליבא דרבי עקיבא, הניסיון לעמוד על טיבה של מצוות "ואהבת לרעך כמוך", חייב להוביל בהכרח לכל עקרונות האמונה ולהבנת התורה באופן כולל. נקודת המוצא הוא צווי חברתי בעל יסוד כאילו רציונאלי. העמדת טובת הזולת באותה הרמה של טובתי יכולה להיחשב כחובה קדושה, רק אם יש מצווה טרנסצדנטלי. כך נוצרות השאלות הבאות בהכרח: מיהו המצווה? מדוע שאשמע בקולו? איזה אינטרס יש לו אם בכלל שאשמע בקולו? ומכאן נפתחת הדרך לחקירה אמונית כוללת.

לבן עזאי כוון שונה מעט, הוא מפנה אל הפסוק (בראשית ה, א): זה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ: התורה עצמה מצביעה על העובדה כי האדם נברא ונעשה "בדמות אלוהים". אין האדם זקוק לזולתו כדי להניע את מחשבותיו החקרניות אודות האינטראקציות הללו. מבט עמוק וחודרני אל עמקי נשמתו שחוצבה ממרום, חייב להביאו לשאלות: מהי דמות האלוקים שאליה הושוותי? מדוע ולמה, ובמה זכיתי לכבוד זה? מה זה דורש ממני? ומכאן הדרך פתוחה לחקירה אמונית כוללת.

להפתעתנו, מצאנו תשובה נוספת שזכתה להיקבע להלכה. רבי יעקב בן חביב, מחבר הספר "עין יעקב" על אגדות הש"ס, מספר בהקדמתו על מדרש שמופיעה בו דעה שלישית. את מקור המדרש הוא לא זוכר ("בקשתיהו ולא מצאתיהו בכל שיתא סדרי"), אולם, הוא מצטט את הדעות. המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב אהבת ריע, פרק א), כותב: "...בחבור 'עין יעקב' בהקדמת הכותב שמצא בחבור מדרש אחד וזה לשונו: בן זומא אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא שמע ישראל וגו'. בן ננס אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא ואהבת לרעך כמוך. שמעון בן פזי אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא את הכבש האחד תעשה בבוקר וגו'. עמד ר' פלוני על רגליו ואמר הלכה כבן פזי דכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו'". הכוונה הינה לפסוק העוסק בקרבן התמיד (במדבר כח, ד): אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֹקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם:

מקובל כי זוהי כוונת הדברים: עיקר התורה טמון ביכולת להקפיד ולעשות דברים חשובים בחיי היום-יום, כשיגרה. מחנכים מצטטים את הפסוק להדגשת כוחה של השיגרה בעבודת הבורא. החתירה להישגים רוחניים אינה במעשה הירואי אחד אלא בסידרת מעשים קטנים ובלתי פוסקים. כתשובת הרבי מקוצק לשאלה היכן דר השם? במקום שנותנים לו להיכנס.

אני מציע הבנה נוספת מתוך הראייה החייזרית. לתשובות רבי עקיבא ובן עזאי יש מעין היגיון רציונאלי או פילוסופי. ברם, מה יאמר החייזר בראותו את הכהן מקפיד כל יום להקריב כבש אחד בבוקר וכבש אחד בין הערביים? פעולות אלו משוללות כל יסוד הגיוני מכל סוג, זולתי הצווי של האל. למה כל יום? ולמה בכלל להקריב? התשובות לשאלות אלו יסללו את הדרך לחקירה האמונית הכוללת.

להערות: hazutg@gmail.com